

Vides pieejamības problēmas senioru dzīvesvietā Latvijā: projekta INNOVAGE pieredze

Signe Tomšone, Zane Liepiņa, Liene Saukuma

Rīgas Stradiņa universitāte, Rehabilitācijas katedra, Latvija

Ievads. Pētījumi par veselību un mājokli norāda, ka pieejama mājas vide un tuvākā apkaime atbalsta ikdienas aktivitātes, mobilitāti un sociālo līdzdalību lielā vecumā un pieejamība var pozitīvi ietekmēt veselīgas dzīves ilgumu. Viens no INNOVAGE (2012–2015) projekta uzdevumiem bija radīt IT rīku, kas potenciāli varētu palīdzēt senioriem kļūt par aktīviem partneriem mājokļa piedāvājuma izvēlē, un seniori varētu aktīvāk iesaistīties lēmumu pieņemšanā par savu mājokli un aprūpi.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Apzināt senioru viedokļus par raksturīgākajām vides pieejamības problēmām dzīvesvietā. Pētījums tika veikts divos etapos: 1) pētniecības ciklā 4 grupu diskusijās, kur piedalījās 8 seniori un eksperti vides pieejamības un mājokļu nodrošināšanas jomā; 2) lietotnes prototipa izmēģinājumā, kur piedalījās 10 seniori un kas notika divās individuālās sesijās ar katru dalībnieku pēc strukturēta plāna un grupas diskusijā. Dalībnieku atlases kritēriji: atšķirīgs ģimenes stāvoklis un funkcionālās spējas, dzīvesvieta Rīgas pilsētā. Analizēti pētniecības cikla diskusiju pieraksti un lietotnes izmēģinājuma audioieraksti.

Rezultāti. Par mājokļa vides barjerām seniori bieži sāk domāt novēloti, pasliktinoties funkcionālajām spējām. Visbiežāk vides pieejamības problēmas sastopamas higiēnas telpās, virtuvē un mājokļa ieejā. Neskatoties uz vides barjerām un funkcionāliem ierobežojumiem, seniori paliek dzīvot savos mājokļos, jo Latvijā nav izveidota sistēma un nav iesakņojušās tradīcijas, kas nodrošinātu senioriem mājokļa maiņas, pielāgošanas pakalpojumus un politiku nekustamo īpašumu jomā. Vides pielāgošana par pašvaldības līdzekļiem ir pieejama tikai personām ar invaliditāti un tikai personām, kuras lieto ritenkrēslu, pārējo personu vajadzības netiek apmierinātas. Vides pielāgošana senioriem tiek aizstāta ar aprūpes pakalpojumiem, tādējādi apmierinot arī senioru socializācijas vajadzības.

Nekustamo īpašumu attīstītāji norāda, ka būvnieki izvēlas izmaksu ziņā lētākus risinājumus, kas ne vienmēr būs labākais un pieejamākais risinājums ilgtermiņā. Vanna kā standarts higiēnas telpās ir lētāks risinājums būvniecībā, bet personām ar funkcionāliem ierobežojumiem, kā arī gados veciem cilvēkiem tas bieži vien ir vides šķērslis, kas ierobežo nodarbes veikšanu un rada kritiena riskus. Sabiedrībā ir izveidojušies stereotipi, ka vannas lietošana izmaksu ziņā ir ekonomiskāks risinājums nekā dušas lietošana, kas kalpo kā arguments, lai saglabātu vannu higiēnas telpā. Sabiedrībā ir arī aizspriedumi par mājokļa izvēli pirmajā stāvā; izpratne par priekšrocībām dzīvošanai pirmajā stāvā rodas tikai tad, kad ir iegūta dzīvā ķermeņa pieredze, kas saistīta ar izkļūšanu no mājokļa.

Secinājumi. Cieši sadarbojoties ar potenciālajiem lietotājiem un ekspertiem, pētnieki labāk izprata senioru vajadzības un viedokli par vides pieejamību dzīvesvietā. Seniori atzīst, ka viņiem trūkst zināšanu, izpratnes un pieredzes par mājokļa pielāgošanas jautājumiem, tomēr norāda, ka vides piemērotība plašākā kontekstā, iekļaujot tuvējo apkārtni un pakalpojumus, ir būtiska. Lai arī mājoklī bija vides pieejamības problēmas, senioru vērtējums par lietojamību savās mājās kopumā bija augsts. Seniori atzinīgi vērtēja diskusijās iegūto informāciju par mājokļa vides problēmu risinājumiem. Diskusijas parādīja, ka nepieciešama sabiedrības izglītošana (lietotājs, pasūtītājs, izpildītājs) par ērtu un piemērotu mājokļa vidi, kā arī mājokļa funkcionalitāti ilgtermiņā, apsverot personas un vides mijiedarbību dažādos dzīves ciklos nākotnē.

innovAge

SOCIAL INNOVATIONS PROMOTING ACTIVE
AND HEALTHY AGEING

Projekts "Social Innovations Promoting Active and Healthy Ageing".